

У НАУКОВИХ КОЛАХ

ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ АКАДЕМІКА Г. В. КАРПЕНКА

6 червня 2010 року виповнилося 100 років від дня народження Георгія Володимировича Карпенка – видатного українського ученого-матеріалознавця, одного із засновників наукового напрямку – фізико-хімічна механіка матеріалів, автора адсорбційно-електрохімічної теорії втомного руйнування металів, академіка АН УРСР, заслуженого діяча науки і техніки УРСР, лауреата Державної премії УРСР та премії ім. Є. О. Патона АН УРСР, депутата Верховної Ради УРСР, багаторічного директора Фізико-механічного інституту АН УРСР (помер 15 листопада 1977 р.). У 1980 р. Інституту присвоєно ім'я Г. В. Карпенка. Для відзначення 100-річного ювілею вченого було створено ювілейний оргкомітет.

До ювілею підготовлено й опубліковано збірник наукових праць “Фізико-хімічна механіка матеріалів” під редакцією В. В. Панасюка; вийшов також ювілейний номер журналу “Фізико-хімічна механіка матеріалів”. У збірник, виданий на пошану академіка Г. В. Карпенка, увійшли статті інформаційного характеру про основні віхи його життя, наукової та науково-організаційної діяльності, а також його окремі статті та у скороченому вигляді дві монографії, в яких узагальнено результати досліджень вченого з корозійної втоми сталей і зміни їх властивостей під впливом водню, поглинутого під час електрохімічних процесів та з газоподібних середовищ за високих температур і тисків. Він містить також оглядові статті, в яких підсумовано дослідження у галузі фізико-хімічної механіки матеріалів за останні десятиріччя, поштовхом для яких стали ідеї та гіпотези, закладені в працях академіка Г. В. Карпенка. Завершується збірник спогадами про видатного вченого його рідних, учнів та послідовників.

Ювілейній даті було присвячене урочисте засідання вченої ради Фізико-механічного інституту ім. Г. В. Карпенка НАН України, яке відбулося 7 червня, та X Міжнародна конференція-виставка з проблем корозії та протикорозійного захисту металів “Корозія-2010”, яка проходила у Львові з 8 по 10 червня.

Урочисте засідання вченої ради відкрив і виступив зі вступним словом директор Інституту академік НАН України В. В. Панасюк. Він, зокрема, сказав: “Впродовж майже двадцяти років Г. В. Карпенко очолював Фізико-механічний інститут Національної академії наук України. Його наукова та науково-організаційна діяльність забезпечила потужний розвиток Інституту, формування наукового колективу, розв'язання важливих наукових і прикладних проблем у галузі фізико-хімічної механіки матеріалів і захисту металів від корозії, підготовку наукових кадрів і утвердження львівської школи механіків-матеріалознавців.

За видатні наукові досягнення академіка Г. В. Карпенка у галузі фізико-хімічної механіки матеріалів, велику науково-організаційну діяльність в 1987 р. Президією АН УРСР засновано премію Академії наук УРСР імені Г. В. Карпенка для відзначення вчених за видатні наукові роботи в галузі фізико-хімічної механіки матеріалів і матеріалознавства.

Ідеї Г. В. Карпенка, його велика науково-організаційна робота як директора Інституту, а також керівника відділу сприяли швидкому створенню сучасної (на той час) експериментальної бази, згуртуванню та вихованню молодого колективу, росту молодих висококваліфікованих науковців. Це один із визначальних внесків вченого в розбудову та формування Інституту та нового наукового напрямку – фізико-хімічної механіки матеріалів”.

Фото 1. У президії урочистого засідання вченої ради (зліва направо): член-кор. НАН України, д.т.н., проф. В. І. Похмурський; академік НАН України Л. М. Лобанов – представник Президії НАН України; директор ФМІ академік НАН України В. В. Панасюк; учений секретар Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства НАН України к.т.н. О. В. Паустовський; д.т.н., проф. І. І. Василенко.

Фото 2. У залі засідання вченої ради ФМІ НАН України.

Слово про Г. В. Карпенка та привітання колективу ФМІ від Президії НАН України виголосив академік НАН України Л. М. Лобанов. У вітальному адресі, підписаному Президентом НАН України академіком Б. Є. Патonom, Головним ученим секретарем НАН України академіком А. Г. Загороднім та академіком-секретарем Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства НАН України академіком І. К. Походнею, говориться: “Ім’я Карпенка відоме далеко за межами України. Він розробив адсорбційно-електрохімічну теорію корозійної втоми та розтріскування металів, разом зі своїми учнями дослідив вплив структури металу, стану поверхні, масштабного, частотного та геометричного чинників на корозійну витривалість вуглецевих і легированих сталей. Ініціював широкомасштабні дослідження впливу водню на міцність, пластичність та інші характеристики металів. Під керівництвом Г. В. Карпенка досліджено механізм взаємодії розплавлених легкоплавких металів із залізом, сталями і більш високоплавкими металами і сплавами, розроблено феноменологічну модель рідкометалевого окрихчення конструкційних матеріалів тощо.

Впродовж майже двадцяти років він очолював Фізико-механічний інститут АН УРСР, який зараз носить його ім’я. Підготував 65 кандидатів і докторів наук. За ініціативи вченого у Львові побудовано нові лабораторні корпуси Інституту, створено

унікальну експериментальну базу для вивчення втоми великогабаритних зразків та елементів конструкцій у робочих середовищах, зокрема гребних валів морських суден, бурильних колон, елементів конструкцій енергетичного машинобудування тощо. Результати цих досліджень широко застосовують у промисловості.

Фото 3. Виступає учень Г. В. Карпенка д.т.н., проф. І. І. Василенко.

За час, що минув, Фізико-механічний інститут ім. Г. В. Карпенка досяг нових творчих успіхів. Світовій науковій спільноті відомі фундаментальні та прикладні дослідження Інституту з фізико-хімічної механіки крихкого руйнування матеріалів, захисту металоконструкцій від корозії, теорії фізичних полів у неоднорідних середовищах, високопродуктивних інформаційно-вимірювальних систем для дистанційного зондування і неруйнівного контролю властивостей матеріалів. Інститут має міцні творчі зв'язки з провідними науковими центрами багатьох країн світу.

Особливо приємно відзначити, що тут працює багато талановитої творчої молоді, яка є гідною та надійною зміною старших поколінь”.

З науковими доповідями на урочистому засіданні виступили:

- член-кор. НАН України, д.т.н., проф. В. Похмурський “Віхи життя і наукової діяльності Г. В. Карпенка”;
- д.т.н., проф. Г. Никифорчин “Вплив середовищ на міцність конструкційних матеріалів”;
- член-кор. НАН України, д.т.н., проф. І. Дмитрах “Проблеми оцінки міцності і довговічності матеріалів та елементів конструкцій у водневовмісних середовищах”.

Фото 4. Група учасників урочистого засідання вченої ради біля могили Г. В. Карпенка на Личаківському цвинтарі у Львові (7 червня 2010 р.).

Спогадами про академіка Г. В. Карпенка поділились його колеги та учні: члени-кореспонденти НАН України Я. Й. Бурак та Г. С. Кіт (Інститут прикладних проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача НАН України), д.т.н., проф. І. І. Василен-

ко (Національний аграрний університет), д.т.н., проф. В. М. Голубець (Національний лісотехнічний університет), д.т.н., проф. З. А. Дурягіна (НУ “Львівська політехніка”). Вони з великою теплотою говорили про Георгія Володимировича, відзначаючи організаторські здібності й виняткову наукову інтуїцію вченого, його вимогливість у поєднанні з надзвичайною людяністю, добротою й безкорисливістю, готовністю завжди підтримати й допомогти, особливо чуйне ставлення до молоді.

У залі засідання вченої ради було розгорнуто стенд “Віхи життя та діяльності академіка Г. В. Карпенка”.

Після засідання вченої ради його учасники поклали квіти на могилу Г. В. Карпенка на Личаківському цвинтарі.

Г. В. Карпенко започаткував і широко розгорнув в Інституті дослідження з проблем впливу корозивних середовищ на механічні властивості металів і сплавів. Саме завдяки цим дослідженням, які в подальшому продовжили та розвинули його учні і послідовники, сьогодні Інститут є визнаним лідером в Україні в галузі корозії та протикорозійного захисту металів. На цьому неодноразово наголошувалося у доповіді заступника директора Інституту, президента Української асоціації корозіоністів В. І. Похмурського “Роль академіка Г. В. Карпенка у розвитку досліджень корозійно-механічного руйнування металів” та у виступах інших учасників ювілейної X Міжнародної конференції-виставки “Корозія-2010”, у якій цього року взяли участь учені з 10 країн світу. В резолюції конференції відзначено вагомий внесок академіка Г. В. Карпенка у розвиток фундаментальних та прикладних аспектів корозійної науки, зокрема, запропонована ним адсорбційно-електрохімічна теорія втомного руйнування металів залишається актуальною й понині.

Фото 5. Відкриття X Міжнародної конференції-виставки “Корозія-2010”.

У президії: голова оргкомітету член-кор. НАН України, президент Української асоціації корозіоністів В. І. Похмурський (зліва) та академік НАН України В. В. Панасюк.

В ювілейних урочистостях взяли участь, крім співробітників Інституту, члени Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства НАН України, вчені з інших наукових установ України, Польщі і Росії, а також учні, колеги та послідовники вченого.

Г. М. Круцан